

Debat, precedit de la intervenció del rector, sobre

“Universitat i Ciutadania. El paper de les universitats en el debat social”

Com entenem la universitat?

Molts dels claustrals que ens identifiquem amb alguna opció política o sindical nacional i de classe i que anhelem una República Catalana independent, de dret i social concebem la universitat com una estructura d'estat al servei del progrés del poble a través de les tres facetes o funcions que li atribuïm: creació i transmissió de coneixement (tant en la recerca com en el mestratge) i lideratge de la transformació social. Les dues primeres funcions vénen de la universitat del S. XIX, bàsicament d'Alemanya; la tercera, tot i que ja hi era, es manifesta com a indissociable de les altres dues en moments com el maig del 68 o la resistència a la guerra del Vietnam o la lluita contra el franquisme preconstitucional, i ha esdevingut tan poderosa i eficat que l'establishment l'ha hagut de combatre amb tècniques de [controversialització](#). Aquest rol de ferment social avui a qualsevol democràcia s'ha assumit com a tret intrínsec d'una universitat regida per la llibertat de càtedra.

5. Les universitats ajuden a afrontar els desafiaments socials

(...) l'anàlisi acadèmica proporciona als governs i comunitats locals una sòlida base d'evidència per informar les polítiques públiques. A nivell institucional, les universitats estan ben posicionades per oferir avaluacions integrals i independents de temes que van des de la salut global fins als impactes d'AirBnB. Els acadèmics participen en aquest tipus de treballs no com a consultors o criats del govern, sinó com a aliats crítics.
(...)

6. Les universitats fomenten la creativitat i el debat obert

Les universitats admeten diverses activitats creatives. Aquestes, al seu torn, generen estimulants escenes intel·lectuals i artístiques que són poderoses per si mateixes. Els esforços artístics i creatius poden ajudar a posar una ciutat al mapa, ajudant a impulsar la competitivitat global. Però els impulsos culturals crítics de l'acadèmia també catalitzen els **actes necessaris de subversió i protesta** que ajuden als grups marginats a dir la veritat al poder. Això es pot veure en la forma en què l'Assemblea dels artistes contra l'austeritat -una aliança de base de més de 200 artistes creatius- fou creada per diversos acadèmics per a ajudar a combatre l'agenda d'austeritat.

[The conversation](#) (negreta nostra)

Aquesta concepció de la universitat és diametralment contrària a la que cada vegada més domina les nostres universitats sota el que podríem denominar *model mercantilitzador*, inspirat i promogut sota el lideratge del dr Mas-Colell, i que veu les universitats com a centres (com més asèptics, millor) productors de diplomes i impulsors principalment d'aquella recerca que el món industrial absorbirà quan es demostrï lucrativa. Creiem que la LUC defineix el rol de les universitats d'una manera molt més orientada al bé comú:

Article 3 LUC

Objectius del sistema universitari de Catalunya

1. Les universitats del sistema universitari de Catalunya tenen com a objectius fonamentals:
  - a. La creació, la transmissió i la difusió de la cultura i dels coneixements científics, humanístics, tècnics i professionals, i també la preparació per a l'exercici professional.
  - b. El foment del pensament crític i de la cultura de la llibertat, la solidaritat, la igualtat i el pluralisme, i la transmissió dels valors cívics i socials propis d'una societat democràtica.
  - c. L'enriquiment del patrimoni intel·lectual, cultural i científic de Catalunya, amb l'objectiu del progrés general, social i econòmic i el seu desenvolupament sostenible.
  - d. La incorporació de la llengua catalana a tots els àmbits del coneixement i la contribució al procés de normalització de l'ús científic, cultural i social del català.
2. Els objectius de les universitats s'assoleixen **principalment** per mitjà de l'estudi, la docència i la recerca.
3. Els poders públics han de col·laborar amb les universitats per a la consecució de llurs objectius.

N'hem destacat un mot que explicita que les universitats no tenen només els objectius que es podrien assolir **exclusivament** amb l'estudi, la docència i la recerca.

Així com seria injust que desqualifiquéssim d'arrel el model mercantilitzador pels qui l'han portat fins a extrems presumptament corruptes (episodis Urdangarín, Cifuentes o el grau col·lectiu meteòric de 200 policies), no seria adequat que no emmarquéssim la nostra visió del tema *El paper de les universitats en el debat social* en el conjunt de les funcions de les universitats.

Abans d'entrar a analitzar les tres cares del poliedre universitari, tanquem aquest apartat proclamant que, entre les obligacions de la universitat envers la societat, hi ha la d'aportar criteri i reflexió en tot allò que pugui, incloent-hi d'ofici una defensa radical dels drets col·lectius i individuals i també que la universitat és del poble i si aquest vol república la universitat ha de estar a l'alçada. Això és especialment cert en una època com l'actual, que està capgirant les relacions de poder, on tothom està aprenent dret penal, dret processal, geopolítica, cultura de la pau i la no violència, estratègies de comunicació...; una època en la qual no definir-se i no prendre posició és la manera més covarda de prendre partit. Entenem que participar en el debat social no pot ser un joc de logomàquia sinó entomar el repte de posar-se al costat de la societat i aportar-li reflexió i compromís.

Coneixement

Amb la mercantilització de la universitat ens han colat la idea que es tracta d'una institució educativa o formativa, quan la funció de la universitat ha de ser la de transmetre coneixement i crear-ne de nou. Per dir-ho lapidàriament, més que una institució docent la universitat ha de ser una institució de mestratge. Doncs, els estudiants han d'accedir a la universitat ja formats i educats. I no han de venir amb la idea que rebran una formació professional, que és el que ens han imposat amb Bolonya: ja no transmetem coneixement, ensinistrem en habilitats i competències. Amb la llei Villar Palasí, el 1970, es va implantar la formació professional, incloent-hi la de tercer cicle, que va quedar desatesa i que equivaldria a les *Hochschulen* alemanyes.

Amb el pla Bolonya s'ha omplert aquest forat convertint les carreres universitàries en graus professionalitzadors: s'interpreta l'article 3.1.a de la LUC com si "La creació, la transmissió i la difusió de la cultura i dels coneixements científics, humanístics, tècnics i professionals" hagués de quedar supeditada o encaixonada a "la preparació per a l'exercici professional". Al nostre parer, aquest darrer sintagma és pleonàstic, però ha servit per a girar la truita cap a la transformació dels graus en FP3. Un exemple d'aquesta perversió dels valors és l'obsessió per a imposar la llengua litúrgica de la religió capitalista: aquest és un debat que hauríem de tenir abans que acabi la moratòria de quatre anys.

Com que el Servei d'Ocupació Català no té vacants d'humanista, la conclusió és que sobren les humanitats... però això només és assumible des d'aquesta concepció mercantil de la universitat transformada en formació professional de tercer cicle. Som els universitaris, en ús de la perícia que la societat ens ha reconegut, els que hem de valorar si l'acompliment de la nostra funció de transmissors i generadors de coneixement requereix que s'ofereixin continguts humanístics o d'altres...

Aquesta faceta de la universitat com a transmissora de coneixement ha de poder-se compatibilitzar (però no supeditar) a l'adequació dels estudis a les necessitats del món empresarial (necessitats que evolucionen lluny del control dels empresaris i que sovint són cobertes millor per professionals flexibles que no pas per robots ensinistrats en competències i habilitats). Però aquí sorgeix una segona discrepància entre el nostre model d'orientació social i l'actual model mercantil: l'oferta de places no s'ha de regir per les expectatives de negoci sinó per les convencions socials (dèficit de professionals, evolució dels coneixements que els calen, conveniència adés de la hiperespecialització, adés de la interdisciplinarietat i la transversalitat...). I també discrepem sobre el concepte d'internacionalització, que per als neocons de la Conselleria i els rectorats vol dir captació de clients que paguin molt més que els indígenes encara que comporti el preu de desnacionalitzar la universitat. Nosaltres veiem molt bé l'obertura de la futura universitat al talent que pugui arribar d'arreu del planeta, a condició que demostrï interès, flexibilitat, intel·ligència, habilitat i respecte, i tot això passa per adquirir els coneixements mínims indispensables per poder seguir els cursos en català. En aquest sentit, afirmem que tant la laxitud amb el professorat reaci al català com l'expulsió de la llengua catalana de bona part de graus i màsters són vulneracions de l'article 3.1.d de la LUC.

Com a conclusió d'aquest apartat, el debat social ha de formar part de la docència: el disseny dels plans d'estudi o del contingut de les assignatures ha d'escoltar els neguits de la societat. Ho fem quan demanem que s'hi incorpori la perspectiva de gènere, i ho hem de fer segons les especificitats de cada facultat. El debat de l'eutanàsia ha d'arribar a les facultats de Medicina, Psicologia, Dret, Sociologia o Formació del Professorat. El de la sostenibilitat a les d'Arquitectura, Biologia, Veterinària... El de la cadena perpètua a Dret, Humanitats... De fet, fóra bo que les Facultats tinguessin fòrums de debat que reflexionessin sobre com el debat social apel·la els seus acadèmics a reorientar la docència (a nivell d'assignatura o bé reorientant els futurs plans d'estudi) a aportar criteris sobre aspectes de la seva àrea de coneixements.

Recerca

Una de les aberracions del sistema actual és que el personal acadèmic, habilitat com a docent i investigador, hagi de competir per obtenir fons per a la recerca. ¿Trobaríem normal que els jardineros de l'ajuntament haguessin de concórrer a un concurs per obtenir llavors, podadores, carretons? O que el comercial d'una empresa hagués de fer un projecte de mobilitat viària per poder optar a un dels cotxes de l'empresa? És tan aberrant quan hom hi pensa que la conclusió és que han aconseguit que no pensem, que ens pleguem dòcilment als seus esquemes mercantilitzadors, que en el cas de la recerca s'associen al mantra de la transferència: si una recerca no acaba en una patent que es pugui malvendre a una empresa, no interessa.

Això té una causa estructural: un dels dèficits atàvics del país és que l'empresa no investiga. A Alemanya, el 70% dels doctors de totes les branques del saber troben feina a l'empresa i és el món de l'empresa el que fa la recerca finalista. L'empresa d'aquí s'ha acomodada a un esquema que li permet gaudir dels beneficis sense haver de fer aportacions: que investigui la universitat, que ja tirarem la canya... cosa que es tradueix en què els beneficis de la recerca pagada amb fons públics acaben en el compte de resultats de les empreses a qui es transfereix la recerca. En aquest punt com en tants d'altres ens emmirallen cada dos per tres en països que tenen una realitat social molt diferent però només comparem els resultats i no pas les diferències de condicions que expliquen les diferències de resultats.

La realitat és que no hi ha recerca finalista si abans no s'ha fet recerca bàsica. Tots els experiments que avui és fan a l'estació espacial internacional no serien possibles sense Copèrnic, Galileu, Newton... que amb el model de recerca que han imposat els neocons no haurien tingut mai els recursos per comprar telescopis i dedicar el seu temps a activitats *improductives*, vist el nombre de patents que se'n podrien derivar.

La universitat ha d'investigar amb una motivació primordial: fer créixer el coneixement. I això no és gens incompatible amb l'existència de recerca aplicada, orientada a l'obtenció de beneficis materials per a la societat: millores en salut, nous materials, noves metodologies en la comunicació, noves tècniques d'extracció d'informació, etc i de recerca finalista, orientada a resoldre problemes concrets de la indústria. Però no pot ser que els criteris per decidir la subvencionabilitat d'un projecte de recerca es fixin des de fora de la universitat i només cercant la rendibilitat econòmica.

És innegable que la formació d'equips nombrosos i interdisciplinaris ens ha aportat progressos engrescadors, especialment quan aquests equips han estat integrats per investigadors a escala global, però també és cert que molt sovint el motor d'una troballa ha estat la inspiració d'un geni que ha trobat les millors condicions de treball en un aïllament ben aconboiat. La universitat ha de facilitar la gestació d'equips potents quan calgui però ha de respectar les idiosincràcies que floreixen en el treball individual, alliberant-les de burocràcia i d'haver-se de convertir en captaires d'engrunes pressupostàries. I també ha d'entendre que el mantra de la *transferència* acaba esdevenint un element de control, per part dels poders econòmics i polítics, dels objectius de la recerca i per a frenar qualsevol tipus de recerca que pugui desafiar l'*statu quo*, des de plantejar alternatives als mecanismes

bancarís o desemmascarar usos antisocials de l'enginyeria genètica o pràctiques antiecològiques de la indústria automobilística.

Volem tancar aquest apartat amb un exemple de com connecta la recerca amb debat social. Recentment creix el debat sobre la robotització del treball manufacturat, que passa paulatinament a ser mecanofacturat. Sota una concepció del món de l'empresa en què es consideri legítim el lucre sense límits i sense consideracions de l'impacte social que hi ha darrere d'aquesta voluntat lucrativa, la robotització ha de servir exclusivament per a abaratir costos per tal d'oferir un producte més competitiu i, sobretot, millorar beneficis. Sota una concepció socialment solidària del món de l'empresa, cada destrucció d'un lloc de treball ha de ser compensada amb l'increment d'impostos, sobretot si tenim en compte que, en obrir el robot que ha permès l'eliminació d'X llocs de treball, hi trobarem mil i una patents, materials i components informàtics que han nascut a les universitats i centres de recerca gràcies a la financiació pública. En aquesta mesura, incrementar els impostos sobre beneficis a mesura que la indústria es va robotitzant no seria res més que cobrar als capitalistes els drets d'autor que tant els agraden.

Transformació social

Tal com l'entendem nosaltres, la faceta més important de la universitat és la de ser un agent de transformació social. Els campus han de ser el brou de cultiu de totes les idees trencadores, subversives, contestatàries dels poders orientats al lucre i l'ambició; els universitaris han de rebel·lar-se contra les injustícies socials, contra l'apatia o la resignació davant del patiment, contra les limitacions o els obstacles al progrés. El claustre de la universitat, i tots els seus òrgans col·legiats, haurien de ser escoles de democràcia i d'insubmissió, acadèmies del diàleg i de la transacció i els campus harien de fer ecllosionar incessantment fòrums que nodreixin tots els corrents d'innovació i de revitalització de les idees.

Des que els mercaders s'han apoderat del temple del saber, aquesta tercera faceta ha anat quedant arraconada i, amb la reorientació de les universitats com a factories de diplomes, els estudiants són vistos pels mercaders i sovint es veuen a si mateixos més aviat com a clients d'un circuit competitiu (que fa que la cooperació pugui acabar penalitzant les persones més col·laboratives) on el guanyador és qui aconsegueix capturar més crèdits amb menys esforç (temps/diners); i on transformar la societat no dóna crèdits. Podríem aportar mil exemples d'activitats extracurriculars que s'han ofert als campus en què només hi havia el conferenciant/dinamitzador/ponent perquè no s'havia trobat la manera d'associar-hi l'obtenció de crèdits...

Mentre siguin els empresaris dels consells socials o els consellers que gestionen les universitats barrejades amb empresa, no ha de sorprendre que la vida associativa i cultural dels campus vagi llanguint, a anys llum del que passa a la majoria dels països del nostre entorn. La recuperació de l'autonomia universitària és encara més important per a la faceta transformadora del que ho és per a la recerca o per al mestratge en la transferència de coneixement.

La universitat que volem, que desenvolupi les facetes de creació i transmissió del coneixement, recerca i transformació social, ha de ser independent dels poders, siguin polítics o econòmics, i això només s'assolirà amb una universitat 100% autònoma que tingui assegurats els ingressos amb l'atribució d'una inversió del 2% del PIB per a les seves funcions de mestratge i recerca, inversió que ha d'anar acompanyada de la que calgui per promoure recerca finalista al món industrial i de la inversió humana (polítiques de beques-salari per cobrir el cost d'oportunitat, beques-residència, beques de mobilitat) per assegurar que els estudiants es poden dedicar en cos i ànima a impregnar-se del saber que hagin anat a cercar-hi.

Aquesta universitat a què aspirem estarà regida des del seu Parlament, el Claustre, que incorporarà les extensíssimes competències i els membres del Consell Social, el qual deixarà de ser una cortina de fum per a amagar que totes les competències que se li han segrestat al Claustre i moltes que no ha tingut mai són exercides, en realitat, per l'equip de Govern. Això, per si mateix, revitalitzarà la vida universitària i en ressuscitarà la democràcia.

La universitat no pot acomplir els seus objectius, fixats per la LUC, si no aporta a la societat els seus experts i llurs punts de vista; això val per als debats socials, però també per a d'altres necessitats, com ara peritatges judicials, assessorament als grups parlamentaris o a mitjans i empreses (tertúlies o formació...), comissions de servei a l'administració, desenvolupament de tasques que requereixen perícia (selectivitat, jurats...). En conseqüència, és intrínsec que qualsevol debat social tingui al món universitari un amplificador de primera magnitud, potser fins i tot abans que aquest debat inquieti a una proporció significativa de la població: independència energètica o alimentària, dret a la mort digna, polítiques d'igualtat, processos de depredació en l'àmbit energètic o habitacional...

Sota aquesta perspectiva, creiem que la universitat ha de potenciar tots els mecanismes al seu abast per tal d'aportar a la societat contestació de l'opressió, subversió de l'*statu quo*, monitorització de la política, dels mitjans, etc. I que una iniciativa com aquest debat d'avui és molt benvinguda i es podria considerar el nostre tret de sortida en el procés constituent de la República Catalana. Estaria molt bé que la UPF fes esforços suplementaris per a consolidar les vies de debat. Per exemple, que les mocions que no s'han pogut defensar en un Claustre per manca de quòrum quedin automàticament incloses en el Claustre següent sense necessitat de tornar a empaitar signatures. O que s'estudiïn maneres de combatre l'absentisme que sovint dificulta el debat, com ara considerar absents del Claustre (amb o sense justificació, no ve al cas) aquells membres que n'han marxat abans de la conclusió o bé ajornar la sessió fins a l'endemà.

Abans de concloure, un apunt més aviat laboralista. Pel que fa als experts que la universitat posa a disposició de la societat, ho veiem cada dia als mitjans, però va molt més enllà (perícies, assessoraments, llibres, cursos, conferències, consells d'administració...). En aquest sentit, només tindriem dos retrets a fer:

- que sovint aquesta activitat la poden desenvolupar amb substitucions docents fraudulentament o encobertes i
- que, mentre la majoria del professorat fa avui més hores en règim de temps parcial de les que no fa tants anys servien per a "gaudir" d'un contracte a temps complet i de menys precarietat que actualment, les patums amb contractes a temps complet o places de funcionari en règim d'exclusivitat desenvolupen tota aquesta activitat social en benefici propi.

Cal abordar en un altre debat futur quina proporció dels ingressos fora de la nòmina UPF s'hauria de quedar a la UPF, atès que aquesta activitat extrauniversitària es fa dins del "temps complet" i amb la sobrevaloració de dur la marca UPF. Això hauria de servir per a cobrir adequadament la docència que deixin d'impartir i com a cànon; no s'entén que n'hi hagi sobre els ingressos per recerca i que tots aquests altres ingressos no reverteixin en la universitat que els ha fet possibles.

En conclusió, dir que la Universitat ha de projectar-se al món participant en tots els debats socials, que ha de ser una incubadora dels neguits i les controvèrsies que tot just hi balucegen, un trampolí de la contestació i l'antiautoritarisme, que ha de ser una escola de democràcia seria com dir que una persona té l'obligació de respirar. No es pot dubtar que la universitat té molt a dir en qualsevol debat social que tingui relació amb *"la creació, la transmissió i la difusió de la cultura i dels coneixements científics, humanístics, tècnics i professionals; el foment del pensament crític i de la cultura de la llibertat, la solidaritat, la igualtat i el pluralisme, i la transmissió dels valors cívics i socials propis d'una societat democràtica; l'enriquiment del patrimoni intel·lectual, cultural i científic de Catalunya i l'objectiu del progrés general, social i econòmic i el seu desenvolupament sostenible"*.

Primer signant: Lluís de Yzaguirre i Maura

Els claustrals sotasignats donen suport a la presentació d'aquesta comunicació al Claustre de la Universitat Pompeu Fabra del dia 28 de maig del 2018, per a ser debatuda dins del quart punt de l'ordre del dia ("Universitat i Ciutadania. El paper de les universitats en el debat social")